

Kristillinen oppi ja tyvimätä kirkko

Mietteitä Lapuan synodaalikokouksesitelmän äärellä

JAANA HALLAMAA

Asioiden ja ilmiöiden syvälinen erittelemine on vaikeaa, etenkin jos kohteena on analyysin esittäjän oma aika. Eri tieteenalojen johtavat ajattelijat voivat toisinaan yltyä arvioimaan meneillään olevia tapahtumia ja ilmiöitä terävänäköisesti. Erityisen vakuuttava analyysista tulee, jos asiantuntija onnistuu arviossaan ammentamaan oman alansa syvällisestä tietämyksestä ja esittämään näkemyksensä hyödyntämällä sen keskeisiä käsitteitä tuoreesti ja oivaltavasti.

Helsingin yliopiston dogmatiikan professori Miikka Ruokanen piti Lapuan hiippakunnan synodaalikokouksessa 29.9.2010 esitelmän aiheesta ”Uskontunnustus ja moderni maailmankuva”. Esitelmä herätti tuoreeltaan vilkkaan verkkokeskustelun Kotimaa24-palvelussa. Keskustelu alkoi Kotimaa24:n toimittajan uutisesta, joka oli otsikoitu Ruokasen esitelmästä poimitulla sitaatilla ”Kirkko mätänee sisältäpäin”. Kommentteja liitettiin sekä uutiseen että sitä käsitteleviin blogikirjoituksiin.¹ Ruokanen linkitti esitelmänsä ja siihen kuuluvat diat osaksi tätä keskustelua.² Useimmissa puheenvuoroissa asetettiin joko kannattamaan Ruokasta tai vastustamaan häntä, mutta esitelmän sisällön analysoiminen jäi kevyeksi. Myöskään minä en kirjoituksessani kykene puuttumaan kaikkeen vaan joudun valikoimaan. Ennen huomioitteni esittämistä on vielä sanottava, että Ruokasen teksti ei ole julkaistavaksi viimeistelyä, ja se on paikoin

muistiinpanonomaista. Koska hän on julkaissut sen omalla kotisivullaan ja viittaa siihen muualla verkossa ilmaisematta samalla varauksia tekstiin, sen voi katsoa edustavan hänen näkemyksiään. Ruokasen esitelmän ymmärtämiseksi on tarpeen tarkastella aluksi, millaiseen kontekstiin ja kenelle se oli laadittu.

ESITELMÄN KOHDERYHMÄ: LAPUAN HIIPPAKUNNAN PAPIT JA LEHTORIT

Suomen luterilaisen kirkon papit ja lehtorit kokoon-tuvat tavallisesti kuuden vuoden välein hiippakun-nittain järjestettäviin synodaalikokouksiin. Luterilaisen käsityksen mukaan kirkon työntekijät eivät

-
- 1 Ks. esim. <http://www.kotimaa24.fi/blogit/article/?bid=285&id=10879> ja <http://www.kotimaa24.fi/blogit/article/?bid=374&id=1088> sekä esitelmää koskeva uutinen <http://www.kotimaa24.fi/uutiset/473-miikka-ruokanen-kirkko-matanee-sisalta-pain>, katsottu 29.9.2010.
 - 2 Professori Ruokasen esitelmä on luettavissa hänen kotisivullaan <http://www.ruokanen.com/lehtikirjoituksia.html>, josta olen ottanut sen 29.9.2010. Koska tekstissä ei ole sivunumerointia, en käytä tavanomaisia viittauksia. Kaikki lainausmerkkeihin sijoittamani kohdat ovat kuitenkin suoria lainauksia Ruokasen tekstistä. Kun olen itse muotoillut Ruokasen ajatuksia, en käytä lainausmerkkejä. Lukija voi helposti tarkistaa alkuperäiset muotoilut Ruokasen tekstistä.

ole hengellisesti korkea-arvoisempia kuin muutaan kastetut kirkon jäsenet, mutta koska papeilla ja lehtoreilla on teologinen koulutus ja heidät on vihitty virkaansa, heidän voidaan epäilyksettä sanoa kuuluvan kirkon sisäpiiriin.

Synodaalikokousten yksityiskohtaisen ohjelman laatiminen on kunkin hiippakunnan vastuulla, mutta yleensä keskustelun pohjana käytetään yhteistä, kokoontumista varten laadittua synodaalikirjaa, monien ihmisten ponnistuksena tuotettua teologista tutkielmaa. Synodaalikirjan laatiminen on useita vuosia kestävä prosessi, ja se valmistuu kuukausia ennen synodaalikokousta ja se lähetetään hiippakuntien kaikille papeille ja lehtoreille. Tämnäkertaisen synodaalikirjan nimi on *Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla*.³ Sen aiheena ovat uskontunnuksesta nousevat teemat, ja se on jaoteltu kolmeen osaan uskonkappaleiden mukaisesti.

Kaksipäiväisten kokousten ohjelma suunnitellaan hyvissä ajoin etukäteen, ja valmisteluun käytetty inhimillinen panos kielii vahvasta sitoutumisesta. Hiippakuntien kotisivuilla oleva synodaalikokouksista kertova aineisto, ohjelmat, esitelmät, koosteet ja kokousten raportit antavat vakuuttavan näytön siitä, että sekä synodaalikokousten järjestäjät että niihin osallistuneet arvostavat ja pitävät niitä tärkeinä. Myös Lapuan hiippakunnan synodaalikokoukseen oli valmistauduttu huolellisesti. Hiippakunnan kotisivuilta luettavissa olevat kanavakoosteet kertovat, että hiippakunnan papit ja lehtorit olivat paneutuneet tehtävään, oman työn teologiseen tarkastelemiseen innostuneesti ja huolella.⁴

Ruokanen piti esitelmänsä Lapuan synodaalikokouksen toisena päivänä sen jälkeen, kun osanottajat olivat käyttäneet yhden päivän synodaalikirjan käsittelyyn. On perusteltua ajatella, että kokouksen järjestäjät toivoivat Ruokasen esitelmän syventävän kirjan teemoja. Esitelmän otsake on ”Uskontunnustus ja moderni maailmankuva” sopiikin hyvin synodaalikokouksen ja synodaalikirjan aiheeseen. Se antaa odottaa, että esitelmässä verrataan toisiinsa otsakkeen sisältämiä asioita tai kysytään, kuinka ne voidaan tai voidaanko ne sovittaa yhteen.

Modernilla maailmankuvalla tarkoitetaan filosofisessa aikalaisanalyysissä usein valistuksen

vaikutuksesta muotoutuneita käsityksiä, ja nykyisestä maailmankuvasta – tai paremminkin nykyisistä maailmankuvista – käytetään attribuuttia jälkimoderni. Ruokasen esitelmän otsikossa moderni ei näytä kuitenkaan tarkoittavan valistuksen jälkeistä maailmankuvaa vaan hän tarkastelee esitelmässään uskontunnustusta ja nykyistä maailmankuvaa.

Ruokasen esitelmä on jaettu kymmeneen kappaleeseen, joista muodostuu kolme teemaa. Hän esittää aluksi analyysinsä modernista maailmankuvasta. Esitelmänsä toisessa osassa hän kuvaa, millä tavoin hänen luonnostelemansa maailmankuva on ristiriidassa kristillisen opin tai kristinuskon kanssa ja uhkaa niitä. Lopuksi hän esittää näkemyksensä siitä, kuinka ”Suomen kristillisyyttä” ja kirkko voivat uudistua ja mitä uudistuminen edellyttää.

Ruokanen käyttää esitelmässään kuvailevaa kieltä, turvautuu metaforiin ja viljelee liioittelua ja hätkähdyttäviä rinnastuksia. Tulkitsen nämä retoriseksi tehokeinoiksi, enkä kiinnitä niihin huomiota tarkastellessani esitelmän sisältöä. En käsittele esitelmän niitä aiheita, jotka on vain luonnosteltu, enkä puutu mihinkään sellaiseen, mikä voidaan tulkita huolimattomaksi ilmaisuksi tai epätarkaksi sananvalinnaksi, vaan pidän niitä esitelmätekstille ominaisina ja siksi tässä yhteydessä toisarvoisina seikkoina. Sanon esitelmän tyylistä kirjoitukseni lopuksi kuitenkin jotain.

POSTMODERNISTINEN AIKA: RUOKASEN ANALYYSIN LÄHTÖKOHTIA

Ruokanen aloittaa esitelmänsä arvostelemalla opin väheksymistä. Hän pitää sitä ajan ”postmodernistisena” (lainausmerkit MR) henkenä kirkossa. Tälle ”postmodernismille” on tyypillistä, että varmoja väitteitä vältetään ja arvostellaan, ja elämä ja rakkaus asetetaan opin edelle.

Ruokanen pitää opin väheksymistä ”postmodernistisena” ilmiönä. Termi oli noin 10 vuotta sitten suosittu luonnehdinta meneillään olevasta ajasta, mutta sitä ei enää käytetä samassa määrin kuin ennen, koska sillä voidaan tarkoittaa lähes mitä tahansa. Postmodernismille pidetään kuitenkin tyypillisenä, että niin kutsutut ”suuret kertomukset”

ovat kuolleet. Valistuksen jälkeiselle, modernille ajalle tyypillinen luottamus järjen kykyyn ratkaista kaikki ongelmat on kadonnut, eikä edistysuskolle enää ole perusteita. Suurten kertomusten kuolemalla tarkoitetaan kuitenkin myös esimerkiksi kristinuskon todellisuuskäsityksen valta-aseman murtumista läntisessä maailmassa. Ylipäättään kaikki maailmankatsomukset, aate- ja käsitejärjestelmät on – ainakin periaatteessa – asetettu epäilyksen alaiseksi ja kritiikin kohteeksi.

Postmodernin yhdistäminen opillisuuden väheksymiseen kertoo vain toisen puolen ilmiöstä: asian toinen puoli, jonka Ruokanen jättää mainitsematta, on se, että postmoderni aika on tarjonnut aivan uudenlaisen mahdollisuuden ehdottomien totuuksien julistajille ja yhden asian liikkeille. Koska yhtä, annettua, uskonnollisen ja/tai poliittisen auktoriteetin vahvistamaa ja edellyttämää totuutta ei ole, jokainen saa halunsa mukaan vaalia omaa totuuttaan ja samanmielisten poterosta leimata toiset konservatiiveiksi tai julistaa muille kadotustuomioita. Tätä mahdollisuutta onkin käytetty laajasti hyväksi, mikä näkyy myös kirkollisessa keskustelussa ja sen tyyli-ilajeissa.

Postmodernia moniarvoisuutta pahana pitävät näyttävät ajattelevan, että maailmassa, länsimaissa tai ainakin Suomessa on aikaisemmin vallinnut arvojen ja katsomusten yhtenäisyys. Historiatieteet ovat osoittaneet, että myyttistä yhtenäisyyttä ei ole ollut koskaan, vaan jokaisena aikana on väitelty kiihkaasti asioista, joita ihmiset pitävät itselleen tärkeinä. Se, että julkista toisinajattelua on hillitty erilaisin sanktioin, ei muuta tätä asiaa.

VOIKO POSTMODERNISMIA VASTUSTAA ELI REILUN KESKUSTELUN SÄÄNNÖISTÄ

Tässä yhteydessä voidaan jättää sikseen kysymys, onko aatteellinen ja opillinen yhtenäisyys historiallinen tosiasia vai pikemminkin ajatuskonstruktio, ja argumentin vuoksi hyväksyä lähtökohdaksi Ruokasen kuvaus: varmojen väitteiden välttäminen on paha ja opillisuuden väheksyminen on huono asia tai vakava epäkohta. Mitä siis voimme tehdä?

Postmodernistisen hajaannuksen vastaisuutta on olla poteroitumatta samanmielisten totuusyhteisöön. Sen voi tehdä esimerkiksi osallistumalla julkiseen keskusteluun. Monet kirkolliset keskustelijat näyttävät ajattelevan, ettei heidän näkemyksiään hyväksytä tai niille ei ole tilaa, mutta tosiasiaa mahdollisuudet saada omat käsityksensä esille, ottaa kantaa muiden ajatuksiin ja toimia yhdessä muiden kanssa ovat nykyään paremmat kuin koskaan. Vapaa kansalaistoiminta tarjoaa tilaisuuksia jokaiselle, mutta erityisen laajat vaikutuskanavat on merkittävässä asiantuntijatehtävissä toimivilla ihmisillä, esimerkiksi yliopistojen ja korkeakoulujen professoreilla. Ruokanen on dogmatiikan oppiaineen ylimmän toimen haltija Helsingin yliopistossa. Työhönsä ja opiskelijoihinsa sitoutuneella opettajalla on vertaistaan hakevat mahdollisuudet pitää esillä tärkeäksi katsomiaan asioita ja argumentoida niiden puolesta.

Toinen keino ylläpitää postmodernismille vastakkaista kehitystä on varjella hyvän, muita kunnioittavan keskustelun ehtoja. Ne koostuvat periaatteista, joiden noudattaminen on tärkeää myös hyvän systemaattisteologisen tutkimuksen kannalta. Näitä periaatteita Ruokanenkin opettaa opiskelijoilleen, joista useimmista tulee luterilaisen kirkon pappeja.

Luotettavan tekstianalyysin tekeminen dogmatiikan oppiaineessa edellyttää niin kutsutun hyväntahtoisuuden periaatteen (principle of benevolence) noudattamista. Tulkittavalle on tehtävä oikeutta niin, että hän kykenee tunnistamaan itsensä ja näkemyksensä tutkijan laatimasta analyysistä ja – sikäli kuin päätelmät on tehty oikein ja tutkittava on rehellinen – voi tunnustaa päteviksi myös tutkijan tekemät johtopäätökset. Hyväntahtoisuuden periaate edellyttää, että tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavaa tämän omista lähtökohdista, ei vääristelee

3 *Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla*. Synodaalikirja 2010. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 110. Tampere 2010.

4 <http://www.lapuanhiippakunta.fi/fi/ajankohtaista/>, katsottu 1.10.2010.

tämän näkemyksiä, pidättyä halpamaisista tulkinnoista eikä ilkeile. Kun tutkittavan teksteissä on ristiriitaisuuksia, tutkijan on ensiksi pyrittävä löytämään niille hyväntahtoinen selitys tai tulkinta.

Reilun keskustelun sääntöihin kuuluu myös se, että pyritään välttämään taktiikoita, jotka altistavat päättelyvirheille. Monenlaisista keskusteluista tuttu etenemistapa on luonnostella puheenvuoron aluksi vastapuolen näkemys. Mitä raflavammin sanakääntein puheenvuoron käyttäjä onnistuu kuvaamaan vastustajansa näkemykset, sitä nautinnollisempaa on osoittaa tämän mielipide vääräksi ja kumota se. Vetävästi laadittujen luonnehdintojen ongelmaksi voi kuitenkin koitua se, ettei kukaan edusta tällaista näkemystä, vaan kritiikin kohteena on pelkkä olkinukke (straw man). Koska puheenvuoro ei kuvaa aidosti kenenkään kantaa, se ei edistä kommunikatiivista keskustelua, vaan sen funktioksi jää leimata vastapuoli ja kerätä pisteitä omien näkemysten kannattajilta. Olkinukke-päätely syventää katsomuksellisia juoksuhautoja eikä lähennä osapuolia.

Toinen virhepäätelmille altistava päättely on niin kutsuttu *viettävän rinteen argumentti*. Sen mukaan jokin asia täytyy hylätä sillä perusteella, että yhden asian hyväksyminen johtaa vielä pahemman asian toteutumiseen. Asioilla on kausaalisia ja muita yhteyksiä, mutta ne täytyy kyetä eksplikoimaan keskustelussa: minkä mekanismin vaikutuksesta ja millä tavoin asiat kytkeytyvät toisiinsa? Onko asioiden välinen yhteys käsitteellinen, jolloin se on väistämätön, vai kausaalinen, jolloin se voidaan estää?

Viettävän rinteen argumentin vetovoima perustuu välittömän uhkan vaikutelmaan. Sen pätevyys on kuitenkin näennäistä. Niin kauan kuin keskustelijat eivät kykene selvittämään, millä tavoin ja minkä mekanismin voimasta yksi asia johtaa toiseen, viettävän rinteen argumentti on pelottelutekniikka eikä pätevä päättelyaskel.

LÄNSIMAISEN TEOLOGIAN TRENDJÄ

Opillisuuden halveksuntaa kuvattuaan Ruokanen tarkastelee länsimaisen teologian trendejä. Johdan-

noksi esitelmänsä tälle osiolle hän kuvaa Suomea länsimaiden takamaaksi, johon ydinalueella esiintyvät kehitystrendit tulevat viipeellä. Nämä suuntaukset voimistuvat Ruokasen mukaan lähivuosina Suomeksi. Esitelmässä luonnostellaan lyhyesti amerikkalaisen katolisen teologin James F. Carrollin, episkopaalipiispa James Piken ja episkopaalipiispa John Spongin ajatuksia. Ruokasen julkaisemassa tekstissä valittujen henkilöiden ajatuksia listataan iskulauseenomaisesti. Listaus ei näytä perustuvan heidän käsitystensä syvälliseen analyysiin vaan muun muassa lehtihaastatteluun. Esitelmän pitäjän tarkoitus ei liene kuitenkaan ollut huolellisesti eritellä valittujen teologien ajatuksia vaan valita yksittäisiä lauseita esimerkeiksi niin kutsutuissa valtavirtakirjoissa voimistuvasta suuntauksesta, jonka vaikutuksesta näiden kirkkojen jäsenmäärä kutistuu. Ruokanen esittää lainomaisen yleistyksen, jonka mukaan kirkon opillinen liberalismi ja sen jäsenmäärä ovat kääntäen verrannollisia suureita: mitä liberaalimpi oppi sitä vähemmän jäseniä, ja mitä epäliberaalimpi oppi sitä enemmän jäseniä.

Jäsenmäärään vetoavat argumentit ovat kiinnostavia. Yhteiskunnallisten organisaatioiden jäsenmäärästä keskusteltaessa katoava jäsenistö tulkitaan sen merkiksi, että liike ei vetoa ihmisiin ja ettei sen sanoma saa vastakaikua, tai että ihmiset eivät koe tarvitsevansa sitä. Uskonnollisissa yhteisöissä suurta jäsenmäärää voidaan sen sijaan pitää osoituksena siitä, että liike on mukautunut maailman menoon, koska se miellyttää niin monia, ja että se on menettänyt profeettallisen otteensa ja alkuperäisen tuoreutensa. Tässä kysymyksessä Ruokanen näyttää ajattelevan, että liberalismia vastustava uskonnollisuus edustaa aitoa kristinuskoa ja vetoaa joukkoihin: mitä enemmän jäseniä sitä puhtaampi evankeliumi.

Teologia on erityinen tieteenala siinä, että sen piiriin kuuluu mitä erilaisimpia oppiaineita, jotka hyödyntävät monenlaisia metodeja ja lähestymistapoja. Kirkkojen jäsenmäärää koskevan analyysin tueksi on tarjolla monenlaista aineistoa ja kiinnostavia tutkimuksia esimerkiksi uskonto- ja kirkkosiologian alalta, niin kuin Kimmo Ketolan artikkeli synodaalikirjassa.⁵ Aikalaisanalyysin esittäjä voi

hyötyä siitä, että hän tukeutuu monenlaisiin lähestymistapoihin ja tarkastelee asioita myös sellaisten tieteenalojen tuella, joiden asiantuntemusta hänellä ei ole. Kirkkososiologinen näkökulma ja sen tutkimustulokset auttavat ymmärtämään, että länsimaisissa yhteiskunnissa meneillään olevaa muutosta on vaikea selittää – ainakaan tyhjentävästi – kirkkojen liberalisoitumisella ja opillisesta tiukkuudesta luopumisella. Jos analyysi on puutteellinen tai vääristynyt, on vaikea nähdä, kuinka johtopäätökset voisivat olla luotettavat.

SEKULAAREJA VIRTAAUKSIA

Professori Ruokasen esitelmän kolmas alaotsake on ”Huomio sekulaareihin teemoihin”. Opillisen herpaantumisen ohella länsimaisia kirkkoja kuvaa nykyään se, että niiden liberaalit teologit eivät enää ole kiinnostuneet

varsinaisista teologisista tai uskoon liittyvistä kysymyksistä. Heidän koko huomionsa kiinnittyy yhteiskunnassa ajankohtaisiin sekulaareihin eettisiin teemoihin kuten ihmisoikeuksiin, seksuaalisten vähemmistöjen puolustamiseen tai ympäristönsuojeluun.⁶

Muiden teologisten oppiaineiden edustajien mieleen voi kenties tulla ajatus dogmatiikan itsერიitoisuudesta tai kysymys, mitä teologisten oppiaineiden kokonaisuudella tarkoitetaan, jos oppia pidetään ”varsinaisena teologisena kysymyksenä”, mutta tämän teeman käsittely on hedelmätöntä. Tässä jaksossa odottaisi keskustelua opin ja moraalien tai dogmatiikan ja etiikan välisestä suhteesta, mutta niiden sijaan Ruokanen luonnostelee kaksi erilaista tapaa ymmärtää homoseksuaalinen suuntautuminen. Hänen mukaansa Suomessa käydyssä keskustelussa seksuaalinen suuntautuminen nähdään synnynnäiseksi ominaisuudeksi, kun taas Yhdysvalloissa käytävässä keskustelussa seksuaalista identiteettiä pidetään valittuna. Esittelyn tarkoitus on kuvata suunta, jota kohti myös Suomessa ollaan menossa: ”Meillä Suomessa keskustelu ei tule pysähtymään ns. sukupuolineutraaliin avioliittoon.” *Ylioppilaslehdessä* 3.9.2010 ollutta kirjoitusta ja

Ruotsin vihreän puolueen nuorten esitystä pohjana käyttäen Ruokanen kuvaa, kuinka Suomessa(kin) ollaan menossa kohti polyamorisia tai lukumäärä-neutraaleja liittoja.

Ylioppilaslehden juttu ja Ruotsin vihreiden nuorten ehdotus taustana Ruokanen maalaa kuvan ”Raamatun mukaiseen oppiin kristillisestä avioliitosta” pitäytyvien tulevaisuudesta:

- Mikäli Suomen kirkko seuraa Ruotsin kirkon mallia ja omaksuu mitä todennäköisimmin meilläkin säädettävän lain ns. sukupuolineutraalista avioliitosta, ajanoloon ne, jotka vielä opettavat perinteistä kristillistä avioliittoa, tullaan *kriminalisoimaan*: heidän opetuksensa ”edistää epätasa-arvoa, loukkaa ihmisoikeuksia, on diskriminoiva”.
- Laaditaan lait, jotka kieltävät kaikenlaisen ”homoseksuaalien diskriminoinnin”.
- Ennen pitkää joudumme kysymyksen eteen: Onko tulevaisuudessa enää *uskonnonvapautta* niille, jotka pitäytyvät Raamatun mukaiseen oppiin kristillisestä avioliitosta?”

Ruokasen tilanneanalyysi vaikuttaa äärimmäiseltä, ja avioliittolain uudistamista koskevasta keskustelusta on vaikea löytää tukea sille.⁷ Niin kutsutun sukupuolineutraalin avioliittolain säätämistä perustellaan perustuslakiin kirjatulla yhdenvertaisuusperiaatteella: yhteiskunnallisten instituutioiden on oltava sellaisia, ettei kansalaisia aseteta niissä perusteita eriarvoiseen asemaan. Ruokanen ei perustele, millä tavoin rekisteröidyssä parisuhteessa elävien aseman juridinen rinnastaminen naisen ja miehen

5 Kimmo Ketola, ”Suomalainen spiritualiteetti: Uusi henkisyys luterilaisen hengellisyuden haastajana”. *Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla*. Synodaalikirja 2010, Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 110. Tampere 2010, 140–160.

6 Tässä yhteydessä Ruokanen lainaa Walter R. Meadia.

7 Ks. lakiehdotus ja sen perustelut esim. <http://www.oras-tynkkynen.fi/?p=650>.

avioliittoon uhkaa kristillistä avioliitto-opetusta tai voisi johtaa ”perinteistä kristillistä avioliittoa” opettavien kriminalisoimiseen ja uskonnonvapauden riistämiseen heiltä.

Uskonnonvapaus on keskeinen ihmisoikeus. Ihmisoikeudet koostuvat monenlaisista oikeuksista ja vapauksista, ja ne voivat joutua keskenään ristiriitaan, esimerkiksi julkisuuden henkilöiden yksityisyyden suojan ja lehdistönvapauden välisestä suhteesta kiistellään jatkuvasti. Mitä pitäisi tapahtua, että Ruokasen uhkakuvana esittämä tilanne toteutuisi ja homojen ihmisoikeudet ja ”perinteistä kristillistä avioliittoa” opettavien uskonnonvapaus joutuisivat ristiriitaan? Ruokanen näyttää ajattelevan, että perinteisen kristillisen avioliiton opettaminen – uskonnonvapauden ilmauksena – loukkaa (muita ja muiden) ihmisoikeuksia, jos avioliittolakia muutetaan. Laki suojaa ihmisten kunniaa ja turvallisuutta, minkä vuoksi toisten herjaaminen ja panetteleminen ovat kriminalisoituja, koska ne loukkaavat toisen kunniaa, ja vihapuhe on kriminalisoitu kiihottamisena kansanryhmää vastaan. ”Perinteistä kristillistä avioliittoa” koskeva opetus voi täyttää nämä tunnusmerkit vain, jos se herjaa tai panettelee tai sisältää vihapuhetta esimerkiksi homoja ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä kohtaan.

Feministejä arvostellaan väliin siitä, että he konstruoivat keskustelussa itselleen uhrinposition. Sorrettu asema näyttää tarjoavan keskustelijalle monia retorisia etuja ja vahvistaa hänen psykologista asemaansa. Uhrinposition omaksuminen on ymmärrettävää sosiaalipsykologisista syistä: meillä on taipumus kokea omista näkemyksistämme voimakkaasti poikkeavat kannanotot itseemme kohdistuvaksi uhaksi ja omiin näkemyksiimme suunnattu arvostelu henkilökohtaiseksi hyökkäykseksi. Sorrettu, uskonsa tähden vainon kohteeksi joutuva kristitty, jollaisen Ruokanen esitelmässään maalaa, on tehokas pelote, mutta on vaikea löytää perusteita, joiden nojalla uhka vaikuttaisi todennäköiseltä. Marttyyriuden ennakoiminen on kuitenkin oivallinen esimerkki uhrinposition sisältävästä vetovoimasta ja sen hyödyntämisestä julkisessa keskustelussa.

HYÖKKÄYKSEN KOHTEENA OLEVIA OPINKOHTIA

Tämän jakson lopuksi Ruokanen esittelee ”hyökkäyksen kohteena olevia opinkohtia”. Joudun rajaamaan tarkastelua vain yhteen aiheeseen, vaikka kaikista esitelmän teemoista olisi paljonkin sanottavaa. Käsittelen seuraavassa ainoastaan keskustelua neitseestäsyntymisestä.

Ruokanen aloittaa jakson sanomalla, että ”Suomessakin on yhä enemmän teologeja, kirkon johtoa myöten, jotka sanovat: usko Jeesuksen neitseestäsyntymiseen ei ole keskeinen, siitä voidaan olla perustellusti eri mieltä ja silti toimia samassa kirkossa”. Väite vaikuttaa rajulta etenkin, kun se on esitetty tilaisuudessa, jossa on läsnä kirkon johtoon kuuluvia henkilöitä, mutta sen tueksi ei kuitenkaan esitetä perusteluita. Emme saa tietää, kuka näin on sanonut ja missä yhteydessä.

Neitseestäsyntymisen kieltäminen perustuu Ruokasen mukaan ”tietoteoreettisen split-mallin omaksumiseen”, joka pohjautuu ”nominalistiseen ontologiaan”. Jostain syystä Ruokasen nominalistista ontologiaa koskeva määritelmä on niin virheellinen ja vääristelevä, että siitä ei voi lainkaan saada käsitystä nominalistisesta ontologiasta.⁸ Ruokanen ei myöskään anna yhtään esimerkkiä henkilöstä, joka hyödyntäisi ajattelussaan hänen luonnostelemansa ”nominalistista ontologiaa”. Katson siksi parhaaksi sivuuttaa tämän kohdan, ja keskityn sen sijaan tarkastelemaan ”realistista ontologiaa”, jonka omaksumista Ruokanen pitää uskontunnustuksen oikean ymmärtämisen ja käytön kannalta luovuttamattomana. Ruokasen mukaan

Varhainen teologia perustui *realistiseen ontologiaan* (oliot tai ominaisuudet ovat olemassa sellaisenaan maailmassa riippumatta siitä havaitaanko ne vai ei, tai millaisina ne havaitaan; olioiden/asioiden oleminen ja ominaisuudet eivät riipu siitä millaisen merkityksen havaittaja niille antaa; ihminen voi saada luotettavaa tietoa tällaisista olioista/asioista). (korostus MR)

Filosofiassa tällaista näkemystä kutsutaan *naiiviksi realismiksi*. Nimitys ei johdu siitä, että sen kannat-

tajat leimattaisiin lapsellisiksi vaan siitä, että sen mukaan todellisuus näyttäytyy tarkastelijalle sellaisena kuin se on. Naiivi realismi on ongelmallinen näkemys muun muassa sen vuoksi, että sen avulla on vaikea ymmärtää, millä tavalla esimerkiksi hyvyys, totuus ja kauneus, Beethovenin 9. sinfonia tai uskontunnustus ovat olemassa havaitsijasta riippumatta. Naiivin realismin ongelmat tunnustettiin jo antiikissa, ja on vaikea löytää ketään ontologisia ja tietoteoreettisia kysymyksiä vähääkään miettinyttä ihmistä, joka kannattaisi sitä.⁹ Ruokanen näyttää kuitenkin olevan sitä mieltä, että jos hänen luonnos-telemaastaan ”realistisesta ontologiasta” luovutaan, ”koko kirkon varhainen *patristinen teologia romahtaa*” (korostus MR). Ne, jotka ovat luopuneet siitä ajattelevat, että ”[n]eitseestäsyntymisopin teologis-uskonnollinen merkitys ei edellytä sitä biologista faktaa, että Jeesus olisi syntynyt ilman luonnollisen miehen siementä”. ”Realistisen ontologian” mukaan uskontunnustuksessa tunnustamme siis ”biologisen faktan”, että ”Jeesus on syntynyt ilman luonnollisen miehen siementä” ja että neitseestäsyntymisopin teologis-uskonnollinen merkitys sisältyy tähän. Mitä tämä voi tarkoittaa?

Antiikin aikana vallinneet näkemykset ihmisen yksilönkehityksestä voidaan jakaa kahteen ryhmään.¹⁰ Toisen näkemyksen mukaan miehen siemenneste sisältää kaiken olennaisen, sekä ihmisen *forman* eli muodon, joka tekee ihmisestä ihmisen, että *materian* eli aineen, josta ihminen koostuu. Tämän *homunculus*-teorian mukaan siemennesteessä on pienoiskokoinen ihminen, joka vain laajenee aineellisesti ja kasvaa täyteen mittaan naisen kohdussa. Toisen käsityksen mukaan siemennesteessä on ihmisen muoto ja nainen osallistuu yksilön muotoutumiseen välittämällä syntyvälle lapselle *materian* (olivathan lapset myös antiikin aikana usein äitinsä näköisiä). Jos vanhan kirkon teologit ovat edustaneet sentyyppistä realistista ontologiaa kuin Ruokanen näyttää edellyttävän, kumpi käsitys meidän on hyväksyttävä siksi ”biologiseksi faktaksi”, jota uskontunnustus edustaa ja edellyttää?

Munasolu löydettiin vuonna 1827, ja biologisen tutkimuksen edistyminen viimeisten 200 vuoden kuluessa on muuttanut käsitystämme yksilönke-

hityksestä radikaalisti. Olisiko meidän kiellettävä nykybiologian löydökset ja pitäydyttävä antiikin luonnontieteen käsityksiin, jotta voisimme liittyä uskontunnustukseen? En ole havainnut kenenkään vaativan tällaista, minkä vuoksi on perusteltua ajatella, että biologian tutkimustulokset on hyväksyty ja omaksuttu osaksi käsitystä siitä, millaisessa maailmassa elämme. Jos ”biologisen faktan tunnustaminen” kuuluu luovuttamattomana osana uskontunnustukseen ja tiedämme, että (vähän yli) puolet lapsen perintötekijöistä tulee äidiltä munasolun välityksellä, edellyttääkö kristillinen oppi sen tunnustamista, että Jeesuksen x-kromosomi oli peräisin Marialta mutta y-kromosomi tuli hänen perintötekijöihinsä Pyhän Hengen vaikutuksesta? Neitseestäsyntyminen olisi nykytietämyksen mukaan biologisesti mahdollista, jos hedelmöityminen tapahtuisi kahden munasolun yhdistymisellä. Syntyvä lapsi olisi kuitenkin tyttö. Onko meidän ajateltava – realistisen ontologian mukaisesti – että Jeesus sai perintötekijänsä Marialta mutta että Pyhä Henki vaikutti (massiivisen) geenimutaation niin, että yhden munasolun x-kromosomi muuttui y-kromosomiksi, ja että Jeesus syntyi näin muodostuneen ja normaalin munasolun yhdistymisestä?

-
- 8 Hyvä esitys nominalistisesta ontologiasta on esimerkiksi *Stanford Encyclopedia of Philosophy* -artikkelissa ”Nominalism in Metaphysics”, joka on luettavissa osoitteessa <http://plato.stanford.edu/entries/nominalism-metaphysics/>.
- 9 Huomautustani vastaan voidaan sanoa, että teologian kannalta on samantekevää, mikä on filosofisesti perusteltua ja mikä ei. Professori Ruokanen ei kuitenkaan edusta tätä näkemystä, vaan hänen mielestään teologisten näkemysten on oltava myös filosofisesti perusteltavissa: ”Tämä väite edustaa em. nominalistista ontologiaa, joka splittaa tosiasiat ja niiden merkityksen. Se on *filosofisesti kyseenalainen strategia*.” (korostus MR) ja ”Kristinuskon väitteet ovat *tosia totuuden ja tiedon kaikilla eri tasoilla*. Eksegeetit, jotka erottavat faktat ja niiden uskonnollisen merkityksen, valitsevat heille sopivan, mutta filosofisesti kyseenalaisen mallin raamatuntulkintansa ja kristinuskon ymmärryksensä ylimmäksi normiksi.” (korostus MR)
- 10 Ks. esim. Jane Maienschein, ”Epigenesis and Preformationism”, <http://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/epigenesis>.

Edellä kirjoittamani on yritys ymmärtää, mitä neitseestäsyntyminen ”biologisena faktana” voisi tarkoittaa, mutta tämäntyyppisten teorioiden esittämistä voidaan pitää myös jumalanpilkkana. Uskontunnustus ei ole biologisten ja historiallisten faktojen luetteloimista vaan ylistystä mutta myös hapuilua lausua lausumaton ja luopumista yrityksestä puhua siitä, mistä ei voi puhua.¹¹

Ruokasen vaatimus omaksua ”realistinen ontologia” on dogmihistorian näkökulmasta yllätys. Ainakaan minun lukemissani paksuissa dogmihistorian teoksissa ei ole käsitelty lainkaan neitseestäsyntymistä ”biologisen faktana” vaan sen teologis-uskonnollisesta merkityksestä on keskusteltu aivan toisentyyppisenä kysymyksenä. On vaikea ymmärtää, mitä Ruokanen tarkoittaa sanoessaan, että ”[v]arhaisina vuosisatoina kristinuskon opillisia totuuksia pidettiin *tosina olemisen ja tietämisen kaikilla mahdollisilla tasoilla ja tavoilla*”. (korostus MR)

Esitelmästä käy ilmi, ettei Ruokanen ehkä kuitenkaan tarkoita sitä, mitä hän sanoo ”realistisen ontologian” omaksumisen välttämättömydestä ja uskontunnustuksen merkityksen palauttamisesta biologisiin ja historiallisiin faktoihin. Näin voidaan päätellä sillä perusteella, että Ruokasen omakaan ajattelu ei näytä edustavan sellaista ”ontologista realismia”, jollaisen hän esittää patristisen teologian edellytykseksi. Tämä käy ilmi kohdasta, jossa hän kommentoi Outi Lehtipuun synodaalikirjaan kirjoittamaa artikkelia.¹²

Ruokanen myöntää, että sekä teksteillä että niiden lukijoilla on aina jokin lähtökohta, sitoumuksia tai intressi, jotka määrittävät ymmärtämistä ja tulkintaa. Tietomme todellisuudesta ei vastaakaan yksi-yhteen sitä, kuinka asiat ovat, vaan aiemmin omaksumamme käsitykset värittävät ja muokkaavat havaintojamme, tiedonhankintaamme ja ymmärrystämme. Toisin kuitenkin kuin hänen vastustajiensa, joiden lukemista ohjaa ”mielivaltainen yksilöllinen uskonnollinen tai inhimillinen kokemus”, Ruokasen ja hänen kanssaan yhtä mieltä olevien ”*ennakkokäsity[s] on kaikkien aikojen ja paikkojen kristittyjen yhteinen ekumeeninen apostolinen usko*, joka on ilmaistu Apostolisessa (200-luku) ja Nikean

(300-luku) uskontunnustuksessa sekä Khalkedonin kristologisessa definitiossa (451)”.¹³

Ruokanen on kirjoittanut yliopistokäyttöön tarkoitettua hermeneutiikan oppikirjan,¹⁴ jossa hän käsittelee myös tekstin tulkintaa koskevia ennakoita. Sen valossa on vaikea ymmärtää, kuinka hän voi muotoilla omaksumansa hermeneuttisen periaatteen edellä siteeratulla tavalla. Länsimainen teologia on syntynyt yrityksestä ymmärtää ja tulkita uskoa ja sen kohteita. Hermeneuttisena periaatteena lausuma on käsittämätön: miten kaikkien aikojen ja paikkojen kristittyjen yhteinen ekumeeninen apostolinen usko voi olla omaa tulkintaansa ohjaava ennakkokäsitys?

Hermeneuttiset kysymykset ovat kiinnostavia, tärkeitä ja vaikeitakin. Niiden pohtiminen on teologian ja teologioiden keskeinen tehtävä. Yksi hyvä areena tällaiselle pohdiskelulle on juuri synodaalikonferenssi. Hermeneuttinen työskentely edellyttäisi kuitenkin käsitteellistä selkeyttä, erilaisten näkemysten huolellista analysoimista ja omasta kannasta poikkeavien kantojen maltillista esittelemistä, reilun keskustelun sääntöjen noudattamista.

Esittämäni arviota voidaan kritisoida ja sanoa, että Ruokanen käy esitelmässään keskustelua kommentoimalla Terho Pursiaisen hermeneuttista pohdiskelua, jossa Pursiainen käsittelee jumalapuheen ja Jumalan välistä eroa teologiassa. Pursiainen kutsuu jumalapuheen ja Jumalan samastavaa puhetta julkeaksi teologiaksi ja fundamentalismiksi. Ruokanen ei kuitenkaan antaudu vuoropuheluun Pursiaisen kanssa hermeneutiikasta,¹⁵ vaan tarttuu ainoastaan tämän käyttämään sanaan ”fundamentalismi”: ”*Fundamentalismi on iskusana, jolla pyritään leimaamaan Raamattua Jumalan sanana pitävät epäilyttäviksi ja epäuskottaviksi*.” Heti perään hän jatkaa:

Useille länsimaisille teologeille ja kirkon työntekijöille on tärkeintä olla ”älyllisesti kunnioitettuja”. Toisin kuin klassisessa teologiassa, nyt ”*älyllisyys*” on samaa kuin kristinuskon keskeisten *totuuksien epäily ja kritiikki*. Ollakseen muodikas kristityn intellektuellin on epäiltävä uskon sisältöjä.”

Luokitteluita voidaan käyttää asioiden erottamiseksi toisistaan, mutta luokitteluterminologia voi kivettyä ja muuttua pelkäksi leimaksi, joka ei auta ymmärtämään asioita ja ilmiöitä. Leimaaminen on myös tehokas tapa tyrehtyttää keskustelu. Usein sen voi myös tunnistaa olkinukkeargumentiksi.

Ruokanen on tyytymätön käsitykseen, että Raamattua Jumalan sanana pitävät ovat epäilyttäviä ja epäuskottavia. Hän luonnehtii kuitenkin heti perään toisella tavalla ajattelevat ihmisiksi, joille on tärkeitä olla ”älyllisesti kunnioitettuja”.¹⁶ Näyttää myös siltä, että se, mikä on monille teologeille ja kirkon työntekijöille kristinuskon sisällön ja käsitteiden vakavaa pohtimista, siis teologian harjoittamista, on Ruokasen näkökulmasta ”keskeisten totuuksien epäilyä ja kritiikkiä”. Filosofinen teon teoria (mutta myös terve järki) osoittaa, että ihmisen toiminnasta ja käyttäytymisestä ei voi johtaa toimintaan johtaneita motiiveja. Toisen motiivien konstruointi on arvailua, joka kertoo usein enemmän arvailujen esittäjästä kuin niiden kohteen vaikuttamista.

”ÄLYLLISTÄ KUNNIOITUSTA” HALUAVAT KRISTITYT

Jätän huomiotta sen, että Ruokanen käyttää ”älyllisyyttä” toisella tavalla ajattelevien kimppanimenä, ja pysähdyn pohtimaan, mitä ”älyllisyyden” taustalla on. ”Älyköt” tai ”liberaalit”, jota luonnehdintaa Ruokanen myös käyttää esitelmässään, kritisoivat ”fundamentalisteja” epä-älyllisyydestä. Kritiikkiä ei käsittäkseni motivoi halu olla ”älyllisesti kunnioitettu”, vaan pyrkimys rehelliseen, johdonmukaiseen ja sisäisesti ristiriidattomaan ajatteluun. ”Fundamentalistien epä-älyllisyys” on johdonmukaisuuden puutetta ja keskenään ristiriitaisten käsitysten ylläpitämistä.

”Raamatun sanaa ylimpänä auktoriteettina pitävät” kristityt ovat aikoinaan vastustaneet kaikkia niitä uudistuksia, joiden varaan elämämme perustuslaillisissa demokratioissa pohjautuu. Jos ”Raamatulle uskolliset” olisivat saaneet tahtonsa läpi, orjuus olisi yhä vallalla monissa länsimaissakin, kansalaisoikeudet riippuisivat ihmisen säädystä ja varallisuudesta, naiset eläisivät koko ikänsä miesten

- 11 Tässä yhteydessä professori Ruokanen syyttää doketismista niitä, joita hän arvostelee. Näyttää kuitenkin siltä, että kritisoitun ratkaisun taustalla on nimenomaan pyrkimys välttää klassista doketismia, ts. Jeesuksen ihmisyyden kieltämistä. Se, että neitseestäsyntymisopin teologis-uskonnollista merkitystä ei samasteta ”biologisiin faktoihin” ennemminkin vahvistaa kuin heikentää Jeesuksen ihmisyyttä. Esitelmässään professori Ruokanen puhuu jostain syystä – asiaa selventämättä – doketismista vastakkaisessa merkityksessä Kristuksen jumaluuden vähätteleminenä tai kieltämisenä.
- 12 Outi Lehtipuu, ”Kuka Jeesus, kenen Jeesus? Raamatuntutkimuksen avaamia näkökulmia kirkon Kristus-uskoon.” *Minä uskon? Jumala-usko 2010-luvulla*. Synodaalikirja 2010, Kirkon tutkimuskeskusten julkaisuja 110. Tampere 2010, 60–79.
- 13 Ruokanen palaa lyhyesti hermeneutiikkaan vielä esitelmänsä myöhemmässä osassa, mutta myöskään tätä kohtaa ei voi ymmärtää realistisen ontologian valossa. Jensoniin viitaten Ruokanen esittelee mutkikasta teologista hermeneutiikkaa, jota hän ei kuitenkaan käsittele syvemmin.
- 14 Miikka Ruokanen, *Hermeneutika moderna: Teologinen hermeneutiikka historiallis-kriittisen raamatuntutkimuksen aikakaudella*. Humaniora-sarja. Helsinki: Gaudeamus 1987.
- 15 Ruokanen luonnostelee Pursiaisen näkemyksiä seuraavasti: ”Meillä mm. Terho Pursiainen (kirjassaan *Jumala*) edustaa samaa varmojen väitteiden kritiikkiä: ”Mikään totuutena esitetty väite Jumalasta ei enää edes viittaa totuuteen tai vihjaakaan mihinkään, mikä on totta Jumalasta. Se on täysi valhe vailla mitään lievennystä. Puhe Jumalasta näet pitää ymmärtää sormeksi, joka viittaa Jumalaan. *Sormi, jolla osoitetaan, on kokonaan muuta kuin se, mitä sormella osoitetaan*. Kun puhutaan Jumalasta, osoitetaan lihalla Henkeä. Julkea teologia valehtelee, koska selittää, että itse sormi muka on se Jumala, johon se viittaa. Se, että julkeaa teologiaa on harjoitettu vuosituhansia kaikissa kirkoissa, ei tee siitä vähemmän julkeaa.” (alleiviivaukset JH) Tämän jälkeen Ruokanen jatkaa: ”Pursiaiselle nimenomaan se, että Jumala-usko on joitain asioita totena pitävää, on merkki sen virheellisyydestä eli ”fundamentalismista”. *Fundamentalismi* on iskusana, jolla pyritään *leimaamaan* Raamattua Jumalan sanana pitävät epäilyttäviksi ja epäuskottaviksi.” (alleiviivaus JH); Ruokanen samastaa lainauksessa Jumalaa koskevan puheen ja Jumalaan kohdistuvan uskon. Samastus on virheellinen eikä tee oikeutta Pursiaisen ajattelulle.
- 16 Esitelmänsä alkupuolella Ruokanen käyttää estoitta sanaa ”liberaali”. Esitelmästä käy ilman ihmeempää analyysiäkin ilmi, millaisia ominaisuuksia hän liittää liberaaleiksi leimaamiinsa ihmisiin.

holhouksessa vailla yhteiskunnallisia oikeuksia, avioeroja ei myönnettäisi ja homoseksuaalisuuden harjoittaminen olisi vieläkin rikos. Useimmat ”Raamatun sanalle uskolliset” ihmiset hyväksyvät itsestäänselvyyksinä yhteiskunnalliset uudistukset, joiden läpivieminen on aikoinaan vaatinut vuosikymmenien, jopa vuosisatojen mittaisen keskustelun, joskus taistelun. Erityisen helppo näyttää olevan ajatella, että juuri sellaiset asiat, joista ihminen itse hyötyy ja joita hän pitää omalta kannaltaan tärkeinä, eivät ole keskeisiä kristillisen opin kannalta tai eivät ole ristiriidassa sen kanssa, vaikka niistä kirjoitettaisiin kielteisesti Raamatussa.

Enemmistö niistä, jotka pitävät naisen alamaisuutta koskevaa opetusta keskeisenä osana kristinuskoa, ovat miehiä. He korostavat näkemyksensä raamatullisuutta samalla, kun he käyttävät hyväksien kaikkia demokraattisen yhteiskunnan heille tarjoamia vaikutusmahdollisuuksia. Opetus omassa säädysissä pysymisestä on unohdettu vuosikymmeniä sitten, ja se mielletään kristillisen opin kannalta epäolennaiseksi tai jopa Raamatun vastaiseksi, vaikka aikanaan raamatunmukaisena pidetyn sääty-yhteiskunnan purkamisesta on historian näkökulmasta vain hetki. Miksi tätä ei kutsuta maallistumiseksi tai tämän maailman menoon mukautumiseksi? Etenkin heteroseksuaalit näyttävät sivuuttavan kevyesti Raamatun avioeroa ja uudelleen avioitumista koskevat nimenomaiset määräykset silloinkin, kun he tuomitsevat ankarasti samaa sukupuolta olevien parisuhteet Raamatun vastaisina.

”Liberaalien” kristittyjen vaatima ”älyllisyys” edellyttää johdonmukaisuutta Raamatun tulkinnassa ja Raamatun ohjeiden noudattamisessa niin, että muilta ei edellytetä sellaista, mihin itse ei olla valmiita, eikä ”raamatullisuutta” sovelleta valikoiden. Huomautustani vastaan voidaan kysyä, miksi kristittyjen pitäisi noudattaa johdonmukaisuutta elämässään ja ajattelussaan. Eikö johdonmukaisuuden edellyttäminen ole kristinuskolle vieras filosofinen vaatimus? Johdonmukaisuudesta lupomisen hinta on kova: se merkitsee ajattelusta lupomista ja vajoamista täydelliseen mielivaltaan. Epäjohdonmukainen ajattelu muodostaa sisäisesti ristiriitaisen premissijoukon, josta voidaan johtaa

mitä tahansa. Tämän ymmärtäminen näyttää olevan monille vaikeaa.

ONKO SUOMEN KRISTILLISYYDELLÄ VIELÄ TOIVOA?

Esitelmänsä lopussa Ruokanen tarkastelee tulevaisuuden näkymiä. Suomessa on hänen mukaansa vielä erittäin paljon hyvää ja tervettä kristillisyyttä. Apostolinen usko säilyy kirkossa niin kauan kuin pyhää messua vietetään kaksituhattavuotista perinnettä kunnioittaen.¹⁷ Messussa myös eri tavoin ajattelevat voivat kokea yhteyttä sekä Jumalaan että toisiinsa. Kirkkoa uhkaavat kuitenkin rationaalinen spekulatio ja länsimaiseen ajanhenkeen mukautuminen etenkin, jos kristikansa johdetaan hyväksymään ”sellaisia ajattelutapoja, jotka se Raamattuun ja tunnustukseen nojaavan terveen uskon sekä yksinkertaisesti terveen järjen nojalla luonnostaan kokevat vieraiksi ja vääriksi”. Onneksi epäilystä nostattavia teemoja kirkon keskusteluagendaan tuovien ”aktivistien” määrä on pieni. Heidän vaikutuksensa on kuitenkin suuri ja arvaamaton.¹⁸

Ruokasen tekstin loppuosa ei ole tyyliltään tavanomaista esitelmäkieltä vaan julistusta. Hän käyttää uskonnolliselle kielelle tyypillisiä metaforia ja saarnoilta ominaista tyyliä, jota on vaikea eritellä. Yksi teema ansaitsee silti huomiota. Ruokanen tukeutuu Dietrich Bonhoefferin ja Lauri Haikolan teologiaan ja puhuu uudenlaisen kuuliaisuuden välttämättömyydestä ja vaarasta mukautua maallisen lain vaatimuksiin; silloin evankeliumi menettää ominaislaatunsa ja muuttuu laiksi. Kirkon on uudistuttava jatkuvasti. Keskeistä uudistumisesta eivät ole strategiat ja toimenpiteet vaan palaaminen kuuliaisuuteen ja evankeliumiin sekä kristillisen opin kunnioittaminen.

Sen perusteella mitä Ruokanen on esitelmänsään aiemmin sanonut, voidaan päätellä, että maallisen lain vaatimuksiin mukautuminen tarkoittaa muun muassa sukupuolineutraalin avioliiton hyväksymistä. Esimerkiksi Luther-säätiön edustajat argumentoivat vastaavalla tavalla sanoessaan, että naisten vihkiminen papiksi edustaa evankeliumille vieraan tasa-arvoideologian tunkeutumista kirk-

koon. Sekä Ruokanen että Luther-säätiön edustajat puhuvat evankeliumin totuuden säilyttämisestä ja uskollisuudesta Jumalan sanalle sekä maallistumisen vastustamisesta. Samaa asia voidaan kuitenkin kuvata toisellakin tavalla, kun sitä katsotaan naisten ja homoseksuaalien näkökulmasta. Maallistumista ilmentävää, kahlitsevaa lakia ovat kaikille yhtäläiset kansalaisvapaudet ja yhdenvertaisuusperiaate, kun taas homoseksuaalisuuden tukahduttaminen ja miespappeus¹⁹ ovat vapauttavaa evankeliumia. Näin ymmärretyn evankeliumin mukaan heteroseksuaaliset miehet ovat kaikkein täysimmin ihmisiä, koska heidän toimintaedellytyksensä ovat laajimmat, olipa kyse kirkosta, perheestä tai yhteiskunnasta. Naisille ja homoille evankeliumi tarkoittaa ennen muuta sellaisista asioista pidättäytymistä, jotka on varattu vain heteromiehille.

Lain mukaan eläminen tarkoittaa vaatimusten täyttämistä ja asioiden suorittamista, jotta ihminen kelpaisi Jumalalle. Evankeliumi puolestaan on ilosanoma, joka julistetaan ihmiselle edellytyksettömästi, armosta. Esitelmänsä alkuosassa Ruokanen määrittelee, millainen oppi, ontologia ja tietoteoria ihmisen on omaksuttava, jotta hän olisi oikea, Jumalan Sanalle ja patristisille tunnustuksille uskollinen kristitty ja kirkon jäsen. Esitelmänsä loppuosassa hän korostaa uudenlaisen kuuliaisuuden, opin arvostamisen ja aktiivisen hengellisen elämän välttämättömyyttä. Jos suomalaiset kristityt kykenevät täyttämään Ruokasen muotoilemat vaatimukset, kirkolla on vielä toivoa. Ruokanen päättää esitelmänsä kertaamalla kirkon olemassaoloa uhkaavat tekijät ja varoittamalla sisältäpäin etenevästä, vähittäisestä mätänemisestä. Synodaalikusiesitelmässä tällainen puhe saa aivan erityisen merkityksen.

PROFEETAN ÄÄNI?

Profeetallisuutta pidetään yhtenä elävän kristillisen yhteisön merkinä, ja profeetan tunnistaa siitä, että hänen sanomansa ei miellytä kuulijoita vaan he paaduttavat sydämensä. Professori Ruokanen aloittaa esitelmänsä yliopistoteologin tyylilajissa mutta päättää sen julistajan sanakäntein. Yliopistoteologin sanomisia voi arvioida tarkastelemalla

hänen muotoilemansa analyysin luotettavuutta. Edellä olen esittänyt, millä perusteella Ruokasen näkemyksiä ei voi pitää oivaltavana analyysinä uskontunnuksesta ja modernista maailmankuvasta.

Ruokasen sanoma ei miellytä minua, eikä verkokeskustelusta päätellen monia muitakaan. Onko pääteltävä, että hän on profeetta, jonka ääntä en paatuneisuuttani kestä kuunnella? Vaikka aidon profeetan keskeinen tunnusmerkki olisikin se, että ihmiset eivät voi hyväksyä hänen julistustaan, kaikki, joiden julistusta ei voida hyväksyä, eivät ole aitoja profeettoja.

Itsensä voi julistaa ”Raamatun mukaiseen oppiin pitäytyväksi”, ”Jumalan Sanaan luottavaksi” tai ”Raamatulle uskolliseksi kristityksi”. Tällaisen puheen tarkoitus näyttää olevan kertoa, että toisella tavalla ajattelevat eivät pitäydy Raamatun mukaiseen oppiin, eivät luota Jumalan Sanaan, eivätkä ole Raamatulle uskollisia kristittyjä. Ruokanen puhuu esitelmänsä lopussa kirkon sisältä leviävästä mätänemisestä. Hän on muotoillut näkemyksensä niin, että ilmaisemalla olevani eri mieltä hänen kanssaan tulen samalla leimatuksi osaksi mätänemiskehitystä.

-
- 17 Luther-säätiön mukaan perinteestä on luovuttu, kun naisia on alettu vihkiä papiksi. Säätiöläisten käsityksen mukaan hyvän kristillisyyden määrä on niin pieni, että Suomen luterilainen kirkko ei enää täytä kirkon tuntomerkkejä.
 - 18 Vastaavalla tavalla on luonnehdittu kirkon ”konservatiivien” tai ”fundamentalistien” määrää ja vaikutusta.
 - 19 Luther-säätiön näkökulmasta Ruokanenkin on erehtynyt virkakysymyksessä ja poikennut sen myötä puhtaasta evankeliumista.